

N:o 7.

Af herr **Bergendahl**, *angående behörighet för gift kvinna att under vissa villkor vara förmyndare för sin man, som förklarats omyndig.*

I fråga om gift kvinnas rättsliga ställning har på senare tider ett anmärkningsvärdt omslag i den allmänna uppfattningen ägt rum. Den åskådning torde här i landet numera ingenstädes vara att finna, hvaråt en ledamot af Lag-Commissionen år 1690 gaf ett pregnant uttryck i följande ord: »Hustrun hafwer ej nogon dispositio öfwer sitt, hwarken löst eller fast, warandes hon såsom en pupill, och ty kan hon ej contrahera el. Actus civiles ingå.»

I 1734 års lag, som blef den slutliga frukten af Lag-Commissionens arbete, har visserligen genomförts grundsatsen, att mannens förvaltningsrätt omfattar all boets egendom, men man finner i nämnda lag näppeligen hemul för den uppfattningen, att mannens målsmansskap gjorde hustrun likställd med en omyndig person. Den skarpa begränsningen af den gifta kvinnans rättsliga handlingsförmåga hade sannolikt sin hufvudsakliga grund i behovet af en enhetlig ledning i fråga om boets förvaltning samt i omsorgen om familjens sociala och ideella intressen. Men var mannen »afvita eller frånvarande eller hade förlupit hustrun» och således urståndsatt att utöfva sitt målsmansskap, öfverflyttades på hustrun handhafvandet af boets angelägenheter, dock med vissa inskränkningar. Under nämnda förhållanden kunde hon alltså vidtaga rättsliga handlingar, som eljest icke voro henne medgifna. Blefvo man och hustru genom domstols utslag skilda till säng och säte, ägde den sistnämnda, om mannen varit till skillnaden vållande, att »med egendomen sitta i boet kvar» samt utöfva förvaltningen af detsamma,

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 6 Häft. (N:is 7, 8.)

därest hon därtill var »fallen». Äfven om båda makarne varit vållande till skillnaden, kunde under viss förutsättning sådan förvaltningsrätt tillkomma henne.

Redan i den äldre lagstiftningen var alltså grunden lagd till gift kvinnas förmåga af rättshandlingar. Hennes rättsliga befogenhet hade dock den begränsning, som intresset för boets enhetliga och ändamålsenliga ledning på den tiden ansågs kräfva. Den senare lagstiftningen har brutit med grundsatsen om mannens förvaltningsrätt såsom omfattande all boets egendom och betydligt vidgat området för den gifta kvinnans ekonomiska verksamhet. Det torde numera allmänt erkännas, att i hennes person icke finnes något hinder för att gifva henne full rättskapacitet. Den inskränkning, som häri fortfarande måste göras, har icke berättigande i annat än i intresset för familjens gemensamma bästa, som förutsätter, såsom förut framhållits, enhetlighet i ledningen af dess angelägenheter. När mannen alltså är ur stånd att utöfva sitt målsmanskap, bör hustrun ipso jure äga inträda i hans ställe och öfvertaga boets förvaltning.

I det föregående är angifvet, att 1734 års lag erkände denna grundsats, ehuru med vissa inskränkingar. I 9 kap. 2 § giftermålsbalken, sådant nämnda lagrum lyder genom lagen den 1 juli 1898, är ock samma grundsats fastslagen genom stadgandet, att, om mannen öfvergifvit hustrun eller är af sjukdom eller annan orsak ur stånd att om boet draga försorg, hon äger befogenhet att till nödtorft pantsätta eller afyttra egendom i boet, hvaröfver hon eljest ej ägt råda. För försäljning eller in-teckning af fast egendom måste hon dock söka domstols tillstånd. Hennes förvaltningsrätt är således äfven här begränsad, och det synes som om lagstiftaren ansett den i detta lagrum medgifna förvaltningsrätt närmast vara af temporär art. Men det kan hända, att mannens oförmögenhet att vårda boets angelägenheter är af varaktigare natur. Vid sådant förhållande skall han enligt stadgandet i 19 kap. 4 § ärfdabalken varda under förmyndare ställd, och till förmyndare för mannen torde hustrun enligt nu gällande rätt icke kunna förordnas. Hon blifver alltså skild från den förvaltning, hon i mannens ställe för en tid kan hafva utöfvat, och tredje man tillkallas att vårda boet, ehuru hustrun därtill vore fullt förmögen. Är den åsikt riktig, att nu gällande lag icke medgifver hustru att blifva sin mans förmyndare, torde lagens bestämmelse härutinnan ha sin grund i en viss traditionell uppfattning af målsmanskapets natur. Och skenbart synes det ligga en motsägelse i att den, som står under målsmansskap, kan göras till förmyndare för sin målsman. Men det kan härvid anmärkas, dels att när mannen icke

längre kan omhänderhafva boets förvaltning hans målsmanskap i själfva verket upphört, samt dels att för utöfvande af förmynderskap någon personlig inhabilitetsgrund icke föreligger beträffande gift kvinna.

Det synes mig vara för familjen fördelaktigast och lyckligast, om hustrun förordnas till förmyndare för sin man, som förklarats omyndig, naturligtvis under förutsättning att domstol finner hustrun därtill lämplig. Kan ett dylikt förordnande med stöd af nu gällande lag icke gifvas, förefinnes enligt mitt förmenande en brist i lagstiftningen, som bör afhjälpas, en orättvisa, som bör undanröjas. Jag vet väl, att en och annan domstol redan nu förordnar hustrun till förmyndare för sin man, men, såsom förut nämnts, torde detta näppeligen stå i öfverensstämmelse med gällande rätt. 1890 lät justitieombudsmannen anställa åtal emot en rådstufvurätt, som förordnat en hustru till förmyndare för sin man, hvilken på grund af sinnessjukdom förklarats omyndig. I sitt memorial anförde justitieombudsmannen bland annat: den större verkningskrets, som genom senare tidens lagstiftningsåtgärder yppats för kvinna, och den vidgade befogenhet, hon numera ägde i fråga om sig och sin egendom, hade ingalunda blifvit utsträckta ända därhän, att kvinna kunde i allmänhet förordnas till förmyndare. Änka, som vore förmyndare för sina barn, måste frånträda förmynderskapet, då hon ginge i annat gifte. Sedan hon blifvit omgift, vare det således henne förbjudet att vidare vara förmyndare och det till och med för egna barn, som fortfarande tarfvade hennes vård. Ännu mindre kunde gift kvinna vara förmyndare för sin man. Ett sådant uppdrag strede emot stadgandet i 9 kap. giftermålsbalken, att mannen vore hustruns målsman. Rådstufvurättens anmärkta beslut innefattade alltså enligt justitieombudsmannens mening ett väsentligt förbiseende af lagens stadgande om förmynderskap.

Berörda åtal föranledde visserligen ingen ansvarspåföljd. Hofrättens utslag, hvori högsta domstolen icke fann skäl att göra ändring, innehöll emellertid det uttalande, att, äfven om ifrågakomna beslut icke kunde anses äga stöd af uttrycklig lag, beslutet dock ej vore af beskaffenhet att medföra ansvar för de rådstufvurättens ledamöter, som däri deltagit. Tre justitieråd uttalade sig skarpare, i det de yttrade, att rådstufvurättens förfarande vore emot lag stridande.

Det torde vara uppenbart, att det kan kännas för den gifta kvinnan mycket kränkande, att en främmande man såsom hennes makes förmyndare öfvertager vården af boets angelägenheter, hvilka hon vet med sig kunna bättre än någon annan besörja. Det måste vara hårdt för henne att vara tvungen underkasta sig en främmande vilja be-

träffande ofta mycket ömtåliga förvaltningsåtgärder. Mycket betänkliga konflikter kunna af en sådan inblandning uppstå, i synnerhet som gränserna för en dylik förmyndares befogenhet beträffande makarnes gemensamma barn långt ifrån äro fullt klara.

Den lagändring härutinnan, som jag anser böra vidtagas och hvilken närmast torde gälla 4 § i 19 kap. ärfdebalken, har jag själf icke velat formulera, då en utsträckning af kvinnans rättskapacitet i detta afseende till äfventyrs kan föranleda ändring af jämväl andra lagbestämmelser, såsom vissa stadganden i 9 och 11 kap. i giftemålsbalken samt 1 kap. 8 § och 10 kap. 13 § handelsbalken.

Jag tillåter mig alltså vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana lagbestämmelser, att det varder gift kvinna medgifvet att under vissa i lagen fastställda villkor, såsom uppnådd myndighetsålder m. m., blifva förmyndare för sin man, som förklarats omyndig.

Stockholm den 20 januari 1908.

K. H. Bergendahl.
